

אשהו אישי

הוא סיים את שרותו לעמו רק אחרי שעבר את יום-הולדתו ה-80.

הבאתי את הדברים באריכות, כי בימים האחרונים קראתי פרק זה מחדש כמה פעמים. מותר ללמוד מאיש גדול איך להתנהג בשעת מפלה. (לא היתה זאת מפלתו הראשונה. בשנת 1922, אחרי 14 שנים בכיתת-הנבחרים, בהן כיהן כשר במלחמת-העולם וניצח על מיבצעים אדירים, איבד צ'רצ'יל את מקומו בפרלמנט. במשך ארבע שנים נשאר בחוץ.)

השילינג של המלך

צ'רצ'יל היה, כמובן, אחד בדורו. יתכן שהיה גדול הפרלמנטרים בכל הדורות. אך כל אדם, שניקלע למצב דומה, בוודאי חש משהו ממה שחש אדם גדול זה בשעתו המרה ביותר.

כולנו, שלמדנו היסטוריה, יודעים שהדיבור על "כפיות טובה" של ציבור אינו רלוונטי. אנשים מסורים, שהקדישו את כל אשר היה להם לשרות עם, נזרקו כימעט תמיד לכלבים. אין אלה מיקרים יוצאים-מן-הכלל. בהיסטוריה זהו הכלל. נכתבו על כך ספרים ומחזות ללא-ספור.

ניצלים מגורל זה דווקא הציניקאים הקטנים, הפוליטיקאים המסתובבים כשבשבת-רוח, המתכופפים בשעת הצורך והמתאימים את עצמם לטעמו המשתנה של הממון. אחרי המהפכה הצרפתית, שבה הרגו איש את רעהו גדולי העם הצרפתי. נותר בחיים רק אחד המנהיגים שעמדו ליד ערש המהפכה. היה זה הכומר עמנואל סייא. כאשר נשאל מה עשה במשך כל השנים, בהן נערך מרחץ הדמים הרצוף, השיב בפשטות: "חייתי". הוא לא הרגין איש.

משום כך, ברור לי לגמרי שאבסורד לדבר על "כפיות טובה". התייצבתי לבהירת העם לפני שמונה שנים. נבחרתי פעמיים. עשיתי כמיטב יכולתי. הייתי משרת-שכיר של הציבור. כדברי האביר באחד ממחזות שייקספיר: "לקחתי את השילינג של המלך, איש-המלך אנוכי". I took the King's shilling, I am the King's man. הייתי שכיר הציבור, והציבור היה זכאי לסלקני מתפקדי בכל עת. בוודאי אין הוא חייב תודה לאיש.

הצרה היא ששכל לחדו ורגש לחדו. אני מודה שברגעים הראשונים של האכזבה עברו במוחי המילים המרות, "כפיות-תודה".

קל לאדם לרחם על עצמו. כדברי האימרה האמריקאית, זהו ספורט פופולרי ביותר. הנה, אמרתי לעצמי, שרתת את העם הזה שמונה שנים. ניסית להיות חבר-כנסת כפי שלא היו לפניך. במשך שמונה שנים, לא נעדרת אלא משלוש-ארבע ישיבות של המליאה. עבדת כפי שלא עבד איש לפניך במוסד זה. דיווחת לציבור על כל צעד שעשית, לטובה ולרעה. סבלת אלפי שעות של שיעמום נוראי. טיפלת, יחד עם אמנון זיכרוני, בענייניהם של אלפי אנשים, שפנו אלינו בצר להם. יזמת תיקונים שנועדו לשפר את מנת-חלקם של מאות אלפים.

אם מבין שני מיליוני בעלי זכות-בחירה לא נמצאו אלא 10,469 שזה היה איכפת להם — או שהציבור הזה ילך — — — חבל על כל רגע שהקדשת לו.

בשעה שעברו בי מחשבות אלה, ידעתי שהן טבעיות, אך ילדותיות. הן חלפו חיש מהר. כל איש-ציבור שהיה במצב דומה, הרגיש בוודאי משהו מעין זה. אפילו צ'רצ'יל הגדול לא יכול היה להתאפק מלחשוב, כפי שראינו, שהאומה הענישה אותו על כך שהציל אותה מאכזר. אשה שאיני מכירה כתבה מיכתב קצרצר למערכת הארץ, ובו טענה שאי-בחירתי לכנסת היא כפיות-טובה משועת. המיכתב נגע מאד ללבי, ברגע קשה. אבל חוששני שכל הסוגייה הזאת של כפיות-טובה פשוט אינה רלוונטית לבחירות.

(גם בחיים הפרטיים, לומדים עם הזמן שהדבר הבטוח ביותר בעולם, מילכד המוות ומסיהה-הכנסה, הוא כפיות-התודה של האנשים שאתה עושה להם טובה. כמה מן החוויות הקודרות ביותר של חיי גולדו על רקע זה. במיקרה אחד, שהעסיק את הכנסת, ניחם אותי דווקא יריב, חבר-כנסת דתי, בבדיחה: אדם, שרוצח נעץ סכין בגבו, זועק בשארית כוחותיו: "למה אתה שונא אותי? הרי לא עשיתי לך שום טובה!")

נחזיק לך אצבעות..

הישמר מן המרירות. זוהי המיצוה הראשונה היא לאדם המצוי במצב כזה. המרירות היא האויב הגדול. היא הורסת.

ערו לי להישמר מצרת זו כמה גילויים של ידידות, דווקא מאנשים שאיני מכירם. כדבר הוכרתי את המיכתב הקטן בהארץ, שאמר כה

חזר, שוב ושוב, על המלים: "זהו רצון העם... זהו רצון העם".

..זה לא הסוף"

מיפלגתו של צ'רצ'יל ובעלות-בריתה איבדו, באותו יום, 193 מושבים בבית-הנבחרים. מיפלגת-העבודה, בהנהגת אדם שצ'רצ'יל בן לו בכל לבו ("כבש בעור של כבש") זכתה ברוב של 146.

אחרי 1902 ימים בתפקיד ראש-הממשלה, נשאר צ'רצ'יל בחוץ. משרדו התרוקן. שותפיו ועוזריו נעלמו. ריקנות נוראה אפפה אותו. כמה ימים בילה באפס מעשה. אחרי שחזר בביתו ביומן-חדשות על המשך ועידת-הפיסגה, אמר בעצב: "זה מה שחסר לי, החדשות... אין עבודה... אין מה לעשות..."

כשיצא ממישכנו הרישמי, טירת צ'קס, חתמו ידידיו על ספר-האורחים. הוא חתם אחרון, ובתחתית העמוד רשם: "סוף".

בארוחת-הערב האחרונה ברחוב דאונינג 10, משרד

מאת אורי אבנרי

ראש-הממשלה, דיבר אחד האורחים בועם ובאריכות על כפיות-טובה של ציבורי-הנבחרים. צ'רצ'יל השיב בדי-כאון: "אני תוהתי אחרים, והם דחו אותי... הייתי צריך לראות זאת בעיניהם!"

בהודמנות אחרת באותם הימים, אמר לכמה אורחים צעירים: "המושכות נשמטו מידי!"

אחד הצעירים שיסע אותו: "אבל סר, אתה ניצחת במירוץ!"

"כן", אמר צ'רצ'יל במרירות, "על כן גירשו אותי ממיגרש-המירוצים!"

אבל אחרי ההלם הראשון, והדיכאון שבא בעקבותיו, חזר סטי-המליחמה הוותיק לאיתנו.

כאשר נפרד משלישי, שהנציח פרטים אלה ביומנו, אמר לו, כמו לכל עוזריו: "שמור על קשר. אין זה סוף הדרך!"

ואכן, זה לא היה הסוף. צ'רצ'יל היה אז בן 75. הוא נשאר בבית-הנבחרים, כמנהיג האופוזיציה. כעבור שש שנים חזר לרחוב דאונינג 10, בראש ממשלה חדשה.

אות פעמים, בשבועות האחרונים, שאלו אותי את השאלה: "אז איך אתה מרגיש?"

היו ששאלו בנימה מוסווית של שימחה לאיד. היו ששאלו בסקרנות מתחסדת. והיו אחדים ששאלו בצער, בועם, ואף בהתרגשות אמיתית.

למען אלה האחרונים (ואולי גם למעני עצמי) אנסה להשיב.

..זהו רצון העם"

מי עטים האנשים שגיבשו את אופי בני דורי כמו וינסטון צ'רצ'יל. הוא לא השפיע על השקפת עולמו ועל דיעותיו. הוא השפיע, בדוגמתו האישית, על התדמית העצמית שלנו.

רבות האפיוודות בחיי הסוערים של לוחם זה, שהפכו חלק מעולמו הרוחני. אך יותר מכולן נחרתה בזיכרוני תבוסתו הגדולה ביותר.

הדבר היה ביולי 1945. זה עתה חגג צ'רצ'יל את הניצחון ההיסטורי של בעלות-הברית על הרודנות הנאצית, ניצחון שהוא תרם לו יותר מכל אדם יחיד אחר. אחרי שנים ארוכות של "דם, עמל, דמעות וזיעה", הוביל את עמו אל מרומי ההצלחה. הוא הפסיק לכמה ימים את השתתפותו בוועידת-הפיסגה של המנצחים, שם ישב מול סטאלין וטרומן, כדי להשתתף בבחירות הכלליות שנערכו בארצו.

לא היה לו שמץ של ספק כי אחרי ניצחון כביר כזה, יביע לו עמו את תודתו בהצבעת-אימון מוחצת. כל מישאלי דעת-הקהל הבטיחו לו רוב. הוא עצמו קיווה לרוב של 80 עד 120 מושבים בפרלמנט.

בעת ספירת הקולות בקלפיות ישב צ'רצ'יל מול טבלת-ענק שכיסתה את הקיר, ושעליה נרשמו, בנו אחר זה, התוצאות שהגיעו למטהו. מחזו אחרי מחזו נרשם — ועל הטבלה התגבשה תמונה של תבוסה נוראה.

באזור-הבחירה של צ'רצ'יל עצמו התייצב מולו מועמד בלתי-ידוע, איכר תמהוני, שהבטיח לצמצם את שבעי-העבודה ליום אחד. הוא צבר 10,488 קולות, לעומת 27,688 הקולות שניתנו לגדול הבריטים במאה ה-20.

אשתו של צ'רצ'יל שמעה תוצאה זו, ומיהרה אחוזת-בהלה אל משרד בעלה. היא מצאה אותו יושב המום, כשהוא שולח מבט קפיץ אל הקיר שלפניו. לאחר מכן קם, ופסע אנה ואנה, ללא מנוחה. כשנרשמה על הקיר התוצאה במחזו שלו, הצטיירה על פניו ההבעה של אדם שאינו מאמין למראה עיניו.

כאשר קלט מחזו את מלוא עוצמת השואה, הוא

היום הראשון שלי בכנסת (במישכן הקודם): בן-אוריון מביט בי בתמיהה